

**Авілова А.М.**

*вчитель української мови та літератури*

*Ганно-Опанлинський НВК*

*«Загальноосвітній навчальний заклад*

*I-III ступенів-дошкільний навчальний заклад»*

*Нововасилівської селищної ради Запорізької області*

**Землянська А.В.**

*кандидат філологічних наук*

*доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук*

*Таврійський державний агротехнологічний університет*

*імені Дмитра Моторного*

## **ПОЕТИКАЛЬНИЙ АНАЛІЗ КНИГИ М. РИЛЬСЬКОГО «КРІЗЬ БУРЮ Й СНІГ»**

***Анотація.** У статті розкриваються особливості поетики збірки М. Рильського. Зауважено на новаторському характері книги, на зверненні автора до явищ соціальної дійсності та спроби органічного поєднання їх із традиціями літератури.*

***Ключові слова:** реалізм, новаторство, мотив, викривальний пафос, «високий стиль»*

***Avilova A.M., Zemlianska A.V. The Poetical Analysis of M. Rylskyi's Book «Through the Storm and Snow».** The article reveals the peculiarities of the poetics of M. Rylskyi's collection. It is noted on the innovative nature of the book, on the author's appeal to the phenomena of social reality and attempts to combine them organically with the traditions of literature.*

***Key words:** realism, innovation, motive, exposing pathos, «high style».*

Література 1920–1930-х років в останній третині ХХ – на початку ХХІ ст. є одним із популярних об'єктів літературознавчих досліджень. Увагу науковців привертають естетичні засади творчості митців того часу, їх майстерність поєднувати творчу оригінальність із суворими канонами соцреалізму, позицію нон-конформізму, а до прочитання творів накладаються все нові й нові методика. Свідченням цьому

можуть бути праці О. Ушкалова, О. Філатової, Г. Хоменок, Я. Цимбал та ін. Так, як зауважує Т. Шарова, «значно розширюючи тематичні межі української радянської прози, письменники сприяли виробленню нових принципів відтворення минулого, використовуючи в художніх творах документальні та фольклорні матеріали, а також елементи тогочасної мови для художньої конкретизації розповіді» [7, с. 129–130]. Така характеристика ідеально розкриває творчий світ М. Рильського, виведений, зокрема, у поетичній збірці «Крізь бурю й сніг» (1925).

Лірика 1924–1925 років, зібрана у цій книжці, відбиває той же процес болісних шукань правди і щастя, краси і істини, наявність внутрішніх суперечностей, а разом з тим посилення реалістичних нот, життєстверджуючих мотивів. Вчитуючись у вірші М. Рильського, у текст і підтекст, у ту вічно-таємничу полісемію слова, яку завжди несе кожна метафора, алегорія, символ, бачиш напружену роботу думки, намагання обґрунтувати нову філософію, тепер уже не філософію спокою і нейтралітету, життєвих утіх і насолод (хоча від них поет і не відмовляється), а руху й досягнення нових вершин, осягнення нових істин. В одному із сонетів збірки говориться про передчуття грози, про те, що ця гроза – тривожні думки; вони кличуть людину од буднів, од застою, од загибелі до білосніжних вершин. Тут і поетичні декларації, які ще раз підкреслюють нове ставлення до життя, до мистецтва. Наприклад, поет оспівує мудрощі бджіл, що знають таємничу радість спільної праці [5, с. 19].

Важливим і новим у книзі «Крізь бурю й сніг» є викриття і засудження буржуазної цивілізації, капіталістичного способу життя. Звертаючись у вірші «Докурюйте сигари...» до *«господарів життя»* у країнах капіталу, він говорить, що кінець їх влади вже недалеко, що їм *«нікуди не сховатись»* од гніву правого. Ці рядки співзвучні відомим віршам П. Тичини «Ходить Фауст по Європі» і поемі М. Бажана «Смерть Гамлета», написаній пізніше, – творам, сильним своїм викривальним пафосом, спрямованим проти старого світу [6, с. 12].

Початок наближення М. Рильського до актуальної тематики, до свого часу, відмічено двома поемами. Обидві вони по-своєму знаменні. Спокійний поет-неокласик М. Рильський раптом проявляє полемічний

загал і з темпераментом борця кидається в битву, відстоюючи свої погляди і нападаючи на супротивників.

У поемі «Чумаки» (1923) епізоди з життя чумаків є тільки приводом, щоб почати бійку з представниками футуристичного і пролеткультівського напрямку, встати на захист мистецтва. Звичайно, М. Рильський не прагнув полемізувати з усією радянською поезією, хоча саме так його позиція тлумачилась в ті роки. І тому він відважно вступив в полеміку з численними «деструкторами», вульгаризаторами, які під гаслами «лівого мистецтва» були ладні взагалі викинути із поезії емоцію і красу, зображення людських почуттів, заперечували спадковий зв'язок з мистецтвом минулого [3, с. 6]. У цілому, автор не заперечує еволюції людства, науково-технічного прогресу, але заперечує зведення їх у культ: *«Гомункулам не замінить людини, / хоч вірю в міць і творчий дух реторт», «Є ланцюги, що їх не можна рвать, / Немов у тілі вен або артерій»* [1, с. 12–13].

Поступові зміни, що відбувались у свідомості поета, відбивались у мові й позначалися на стилі митця. В ритміці і строфіці, де панували канонічні форми-сонети, терцини, октави, з'являються більш динамічні ритми, аж до верлібра; в мові, де переважала витончена, абстрактно-поетична лексика, в стилі Рильського-неокласика поступово все приходить в рух [4, с. 2].

Іде повільне, але неухильне оновлення словника, зниження «високого стилю»; у вірші вривається гомін горби, шум базару, голоси жебраків, безпритульних, чути міркування про політику тощо.

Усі ці зміни особливо помітні в поемі «Крізь бурю й сніг» (1923). Поема російською мовою не перекладалась, до збірок творів не входила, тому що була багато в чому переломною і дуже суперечливою. Її протиріччя виявлялись у всьому – в ідейних, формальних шуканнях, в передумовах і висновках. Це поема про те, як поет крізь бурю й сніг рветься до нового життя; про те, що його мучить і тривожить; про те, які разючі суперечності він бачить .в житті та як прагне знайти початки й кінці і звести все воедино. Адже сама доба була суперечливою. Поет не заглиблювався в суть подій, а на поверхні він бачив брудне шумування старого, коли контури нового лише окреслювалися.

У сучасному йому місті поет бачить безруких і безногих жебраків, голодних та безпритульних, купівлю й продаж: жебраки моляться, каліки продають свої язви і каліцтва, дівчата продають своє тіло, голодні – свій голод. В ці голоси принижених і зневажених вплітаються інші голоси – ситих і вдоволених, голоси міщан, обивателів. У поемі різко звучать викривальні ноти:

– *Купіть*

*мене саму. Я ще зовсім маленька,  
ще свіженька. Отой поважний пан  
в пенсне, з портфелем чорним під рукою  
посвідчить вам... [1, с. 69].*

Другий розділ – село; знову кричущі контрасти – звіряча дикість куркулів, неймовірна бідність, темнота і затурканість. Тут знову відчуваються викривальні ноти. Поруч із «зовсім аркадськими пастушками», райською ідилією сільського життя змальовано голод, дикість, самосуд, звірячу жорстокість, бо «*життя є царство сили*» [1, с. 73]. Проте є віра в добро, розум, чесність, в силу людини праці, яка перетворює світ.

Отже, картина відродження, перспективи праці й світла відкривається перед поетом у селі. Ось милі серцю голівки сільських дітей, що схилились в школі над книжкою і вивчають рідною мовою Шевченка і Франка, тож відсутні підстави для суму.

Поема «Крізь бурю й сніг» свідчила про прийняття поетом дійсності, примирення з нею і перехід від пасивного сприйняття світу до філософії не пояснення, а перетворення його. Бажання бачити людське життя більш красивим, злагодженим і людяним, – головний підсумок цих шукань. Поет і в ліриці визнає, що він «*натомився од екзотики, од хитро вигаданих слів*», що він вірить у народ, у майбутнє, і тому в книжці «Крізь бурю й сніг» дуже знаменним є вірш «Лягла зима» – поетичне вираження нового ставлення М. Рильського до дійсності:

*О, бідний той, хто крізь завої сині  
Іде самотньо, мовчки, без мети:  
Лише гуртом і пущі, і пустині  
З піснями, з звуком можна перейти [1, с. 61].*

Поет вірить у здійснення мрії Т. Шевченка, що «буде син, і буде мати, і будуть люди на землі». А молодь, яка їде з сіл в місто, до науки, опановує всесвітні простори. У М. Рильського з'являється образ моста, який перекидає поет до людей – будівників нового світу:

*О, перекинь моста, моя немудра пісне,  
До радощів людських і до людських зусиль.*  
(«Не надивився, ні! я на сади рожеві...») [2, с. 114].

Отже, головними підсумками творчого розвитку М. Рильського аж до 1929 року – року великого перелому – є наближення поета до радянської дійсності, до народу. Це знайшло вираження в посиленні реалістичних тенденцій в кращих віршах поета, в зростанні його поетичної майстерності, в посиленні національного колориту – наближенні до класичних зразків і джерел народної творчості.

### *Література*

1. Рильський М. Кризь бурю й сніг: Поезії. Б.м., 1925. 76 с.
2. Рильський М. Поезії. К.: Радянський письменник, 1976. 303 с.
3. Силенко О. Максим Рильський – вірний лицар рідної мови. *Шкільна бібліотека*. 2009. № 6. С. 6–8.
4. Снісар Л. Ми – діти святої землі: Київська молодь вшановує Максима Рильського. *Літературна Україна*. 2005. 23 червня (№ 24). С. 2.
5. Степанюк М. Постаць Максима Рильського в контексті історичної доби: вірші «Яблука доспіли...», «Шопен»: 10 кл.: [урок з укр. л-ри за темою «Мотивація навчальної діяльності»]. *Українська мова та література*. 2008. № 20. С. 19–22.
6. Фільц Б. Корифей української культури ХХ століття: (до 110-річчя від дня народження Максима Рильського). *Народна творчість та етнографія*. 2005. № 2. С. 12–16.
7. Шарова Т.М. Теоретичні аспекти дискурсу українських письменників 20–30-х рр. ХХ ст.: тематичний спектр та рецептивна естетика. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Філологія. Вип. 10. Маріуполь: МДУ, 2014. 124–132 с.